

TARIM İŞÇİLERİ İLE ORMAN İŞÇİLERİNİN 1475 SAYILI İŐ KANUNUNDAKİ YERİ

Yard.Doç.Dr. Nuray GÖKÇEK KARACA

Anadolu Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

ABSTRACT

In this study, in accordance with the Turkish Labour Law and the Supreme Court decisions, it has been examined the agricultural workings and workers concepts with forestry workings and workers concepts. It has been explained whether the forestry workers will be accepted as agricultural workers or not. As a result of agricultural workings and forestry workings have many different characteristics in accordance with the other workings. So, additionally, it is tried to be

explained whether these working relationships should be regulated a private law or not.

ÖZET

Bu çalışmada, Türk İş Kanunu ve Yargıtay kararları bakımından tarım işleri ve tarım işçileri ile orman işleri ve orman işçileri kavramları incelenerek, orman işçilerinin tarım işçisi sayılıp sayılmayacağı ortaya konulmuştur. Sonuç olarak, tarım işleri ile orman işleri diğer işlerle karşılaştırıldığında kendine has özellikler gösteren işlerdir. Bu nedenle ayrıca, bu işlere yönelik özel bir kanuni düzenleme gerekip gerekmediği de açıklanmaya çalışılmıştır.

I. TARIM İŞÇİLERİNİN İŞ KANUNUMUZDAKİ YERİ

1. Genel Olarak:

İş Kanunumuzun 4'üncü maddesine göre; İş Kanununa “işyerleri, işverenler, işveren vekilleri ve işçiler ... bağlı olurlar”. Ancak bütün işyerleri, işverenler, işveren vekilleri ve işçilerin İş Kanununa istisnasız bağlı kalacağı düşünülmemelidir. Zira İş Kanunumuz 2'nci maddesinde yer alan “beşinci maddedeki istisnalar dışında kalan bütün işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekillerine ve işçilerine faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır” şeklindeki hükümlerle, bunlardan İş Kanununun uygulama alanına girenler gösterilmiş bulunmaktadır. Maddede açıkça ifade edildiği

üzere uygulama alanının tayininde faaliyet konusu bakımından bir sınırlama getirilmemiştir. Buna göre İş Kanunu; sanayi, ticaret, madencilik, eğlence, hayır, sağlık, eğitim gibi bütün çalışma alanlarına, bu alanlarda görülecek işin fikrî veya bedeni bir faaliyet olup olmadığına bakılmaksızın uygulanacak bir kanundur. Bunun Kanundaki istisnası 5'inci maddede gösterilen hususlardır. Bu nedenle İş Kanunumuz, 5'inci maddede gösterilen istisnalar içersine giren işyerlerine, işverenlere, işveren vekillerine ve işçilerine uygulanamayacaktır.

Kanun koyucunun bu şekilde kendi iradesiyle koyduğu özel bir madde ile bazı hususları İş Kanununun uygulama alanı dışarısında bırakmasının şüphesiz bir çok nedeni vardır. Genel olarak söylemek gerekirse, kendine özgü büyük özellikler gösteren çok farklı tür ve yapıdaki işleri ortak ve tek düze kurallara bağlayan tek bir kanunla düzenlemenin faydalı bir sonuç vermeyeceği düşüncesi, bu nitelikteki işlerin İş Kanunu kapsamı dışarısında bırakılmasının en büyük nedeni olmuştur. Gerçekten de 5'inci maddede gösterilen hususlar incelenildiğinde, kapsam dışında bırakılan işlerin, kendine özgü özellikler gösteren çok farklı tür ve yapıdaki işler olduğu görülecektir. Bu bakımdan bu nitelikteki işlere yönelik iş ilişkilerinin, kendi özelliklerine uygun ortak ve aynı türden toplumsal gereksinimleri kapsayan özel kanunlarla düzenlenmesi gerektiği açıktır. Nitekim İş Kanunu'nun 5'inci maddesinde kapsam dışı bırakılan deniz işleri için çıkarılan özel bir kanun olan Deniz İş Kanunu buna güzel bir örnek oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın konusu olan tarım işlerinde İş Kanunumuzun uygulanması açısından bir sınırlama getirilip getirilmediğini tespit edebilmek için de, kanun hükümlerinin uygulanmayacağı hususların düzenlendiği 5'inci maddeye bakıldığında, maddenin 2 numaralı bendinde "Tarım işleri (Orman talî yolları dahil)" ifadesine yer verildiği ve dolayısıyla tarım işleri gibi orman talî yollarındaki çalışmaların da İş Kanunu kapsamı dışarısında bırakıldığı görülmektedir.

Kanun koyucunun bu şekilde kendi iradesiyle koyduğu özel bir madde ile tarım işlerini İş Kanununun uygulama alanı dışarısında bırakmasının bir çok nedeni vardır. Bu nedenler için, öncelikle Kanunun konuya ilişkin madde gerekçesini incelemek gerekir.

Bilindiği üzere ilk İş Kanunumuz olan 3008 sayılı İş Kanunu 1967 yılında yürürlükten kaldırılarak yerine 931 sayılı İş Kanunu kabul edilmiştir. Ancak 931 sayılı Kanun, kabulü sırasında yapılan şekil hataları dolayısıyla Anayasa Mahkemesince iptal edilmiş ve daha sonra şekil hataları giderilerek bu kanunun yerini hemen hemen aynı hükümleri ihtiva eden 1475 sayılı İş Kanunu almıştır. 1475 sayılı Kanun, 931 sayılı Kanunun hemen hemen aynısı olduğu için, 931 sayılı Kanunun madde gerekçeleri 1475 sayılı Kanunun için de geçerli olmakta ve dolayısıyla 1475 sayılı Kanunun madde gerekçeleri için 931 sayılı Kanunun madde gerekçelerine bakmak gerekmektedir. Konumuzla ilgili olarak 1475 sayılı Kanunun 5'inci maddesi için 931

sayılı Kanunun gerekçesine bakıldığında, “yürürlükte bulunan İş Kanununun 2’nci maddesinin (ç) fıkrasındaki prensipler esas itibariyle aynen muhafaza olunmuştur. ...” denildiği görülmektedir. Bu gerekçeye göre, 3008 sayılı İş Kanununda da görülen tarım işlerine ait istisna (Mad.2) aynen 931 ve 1475 sayılı İş Kanunlarına da geçmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla tarım işlerine ilişkin istisna hükmünün gerekçesini 3008 sayılı Kanunun konuya ilişkin 2’nci maddesi gerekçesinde aramak gerekecektir¹. 3008 sayılı Kanunun konuya ilişkin 2’nci maddesine bakıldığında; “Çiftçilik işlerinin memleketimizin şimdiki vaziyeti Kanun hükümlerinin tatbikine müsait bulunmadığı şüphesizdir” denilerek çiftçilik işlerinin² İş Kanunu kapsamı dışarısında bırakıldığı görülür. Gerçekten de dönemin Çalışma Bakanının ifade ettiği gibi³, tarım işlerinin doğa

---

¹ Bu konuda bkz.: İbrahim EŞMELİOĞLU, **İş Kanunları ve Mevzuatı**, Ankara, 1986, s.122.

² 3008 sayılı Kanunumuzda “Çiftçilik İşleri” denilmişse de bu ifade daha sonra 5518 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle 31.1.1950 tarihinden itibaren, halen bugün de kullanıldığı gibi “Tarım İşleri” şekline dönüşmüştür.

³ “... tarım kesiminde çalışan insanların ... istisna maddeleri kapsamı dışında kalmamasını ve bu Kanunun kapsamı içersine girmesini düşündüğümüz anda, derhal huzurunuzda şunu ifade etmek isterim ki, bu madde ölü doğar. Bu maddenin işlemesine imkân olmaz. Tarım İş Kanununun çalışmaları devam etmektedir. Evvela bir tarif yapacaksınız. Tarım işçisi kimdir, tarım işçisinden kasit nedir? Aile ekonomisi içinde mi tarım işçisi, kendi yerinde çalışan veyahut kendi yerinde hanımı ile birlikte çalışan, çocuğu ile çalışan bunu mu kastediyorsunuz?... Bir an için tarım işçisinin tarifini yaptık buraya da koyduk. Sonra Türkiye 7 iklimi birden yaşayan bir ülkedir. Adana’daki tarım işçisinin şartlarıyla, Karadeniz’in tarım işçisinin şartlarını, Marmara ve Ağrı Bölgesinin şartlarını aynı mütalâa etmemize imkân yoktur. Tütün işçisi güneş yüzü görmez, gece iş yapar. Çünkü gündüz kırım yapamaz tütün işçisi. Güneş vurur ve ziftini döker, sökemez yaprağı. Onun için gece çalışır. Pamuk işçisinin çalışma sistemi ayrıdır. İki eliniz kanda olsa. Hatta ve hatta musalla taşında sevdiğiniz sevgiliniz olsa ağaç mahsulünü dalında bırakamazsınız. İster bayram olsun, ister seyran olsun. Çünkü bir gün geçirdiğiniz zaman ikinci gün bitmiştir o mahsul. Böyle mahsuller var. Demek ki ürün yönünden değişik, bölge yönünden

koşullarına son derece bağlı işler olması, sanayi işine göre süreklilik göstermemesi, çoğunlukla mevsimlik nitelik taşınması ve bunlara bağlı olarak tarım işçisinin sürekli hareket halinde olması; tarım işçisi ve tarım işverenini tanımlamadaki zorluklar, tarım işçisini tarım toplumunda yaşayan “mülk sahibi, kiracı, ortakçı”⁴ gibi kişilerden ayırt edebilmedeki güçlükler⁵ gibi nedenler, İş Kanununun tarım işlerine uygulanmasını zorlaştırmakta, hatta tarım işçilerinin çalışma şartlarının normlanması da güçleştirmektedir⁶. Böyle olmakla birlikte, bu nedenler tarım işçileri hakkında özel bir kanun çıkarılmamasına gerekçe oluşturamazlar. Zira İş Kanunu’nun 5’inci maddesinde Kanunun uygulama alanı dışarsında bırakılan diğer işler gibi tarım işleri de kendine özgü özellikler gösteren çok farklı tür ve

---

değişik, şartlar yönünden değişik bir ülkede yaşıyoruz. Bunları belli teferruatı içersinde, belli çerçevelere oturtmadığınız takdirde, bu kanunu getirdiğimizde evet ölü bir cenin doğar, işlemez, yanlışlıklar doğar. Bu itibarla Tarım İş Kanunu esasında huzurlarınıza gelecektir. Tarım Bakanlığında vâki çalışmalar devam etmektedir, fakat gayet güç bir kanun, fevkalâde güç bir kanun”. M.M.T.D., D.2, C.XII, T.2, s.497 vd.. Şüphesiz bu güçlük günümüze değin Tarım İş Kanununun çıkarılmayışını affettirecek bir neden olarak görülemez.

⁴ Bu kavramlar için bkz.: Kamil TURAN, **Türk Tarım Toplumunun Sosyal Politika Açısından “Merkez Köyler” Projesinin Uygulama Olanakları**, A.İ.T.İ.A. Ya.No:92, Sosyal Politika ve Sosyal Hukuk Enstitüsü Ya.No:2, Ankara, 1975, s.122-125.

⁵ Bu konuda bkz.: Murat KARAYALÇIN, **“Türkiye’de Tarım İşçisi, Çalışma Koşulları ve Ücretler”**, Tarımsal İşgücü Sorunları Semineri, MPM Ya.No:99, Ankara, 1971, s.130-136; Kamil TURAN, **İş Hukukunun Genel Esasları**, Kamu-İş Ya., Ankara, 1990, s.260; .: Orhan TUNA, **“Tarımda İşçi-İşveren Münasebetleri ve Toplu Sözleşme Tatbikatı”**, MPM Ya.No:99, Tarımsal İşgücü Sorunları Semineri, Ankara, 1971, s.214.

⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz.: İhsan ERKUL, **Türkiye’de Ziraat İşçileri ve Bunlara İlişkin Çalışma Hukuku**, E.İ.T.İ.A. Ya.No:42-16, İstanbul, 1967.s.74 vd.; Nuri ÇELİK, **İş Hukuku Dersleri**, Beta Ya.No:473, Hukuk Dizisi:205, B.14, İstanbul, 1998, s.62; İlknur KILKIŞ, **“Tarımda Ücretle Çalışanların Çalışma Sorunları: Tarım İş Yasası’nın Eksikliği”**, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C.III, S.3 (Ocak 1994), s.35.

yapıdaki bir iştir. Dolayısıyla tarım işlerindeki iş ilişkilerinin de kendi özelliklerine uygun ortak ve aynı türden toplumsal gereksinimleri kapsayan özel bir kanunla düzenlenmesi gereği, hükümetlerce ve doktrincede de kabul edildiği üzere kaçınılmaz bir gerçekliktir. Ancak 3008 sayılı Kanunun yürürlüğü girdiği tarihten günümüze değin bir çok çalışma⁷ yapılmış olmasına rağmen, tarım işçilerinin korunulmasına yönelik böyle bir kanun çıkarılamamıştır. Kuşkusuz böyle bir kanunun çıkarılamamasında yukarıda sayılan nedenlerle birlikte tarım işçilerinin eğitim ve öğrenim düzeyi bakımından sanayi işçilerine göre geriliği, kadercı ve kanaatkarcı bir anlayışa sahip olmaları⁸ gibi nedenlerle uzun yıllar örgütlenememeleri de⁹ etkili olmuştur.

2. Tarım İşlerinin (Orman Talî Yolu Dahil) Tanımı:

Kanunun 5'inci maddesinin 2'nci bendi ile kapsam dışı bırakıldığı belirtilen "Tarım işleri (orman talî yolları dahil)"nden ne anlaşılması gerektiği konusunda Kanunumuzda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu bakımdan "Tarım İşi"nin ne olduğu konusunda

---

⁷ 1964 yılından bu yana tarım işçilerinin korunulmasına yönelik bir çok kanun tasarısı hazırlanmıştır. 1964 yılında hazırlanan "Tarım İşlerinde Çalışma Şartlarının Tanzimine Mütedair Ön Kanun Tasarısı"nı, 1966 yılında hazırlanan "Tarım İş Kanunu Tasarısı", 1978 yılında hazırlanan "Tarım ve Orman İş Kanunu Tasarısı" izlemiştir. Son olarak Ağustos 2000 tarihinde tarım ve orman işçilerinin İş Kanunu kapsamına alınması hakkında bir kanun tasarısı daha hazırlandığı görülmektedir.

⁸ TUNA, s.214.

⁹ Murat ŞEKER, *Türkiye'de Tarım İşçilerinin Toplumsal Bütünleşmesi*, Değişim Ya., B.1, Ankara, 1986, s.108-144.

tarım ile ilgili diğer kanunlarda¹⁰ ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 28.10.1977 tarihli genelgesinde¹¹ yapılan açıklamalar ile ekonomi biliminin verilerinden yararlanmamız gerekmektedir¹². Geniş anlamda belirtmek gerekirse *Tarım nebati ve hayvani uzvi maddeler istihsal (üretim) için toprağın işlenip terbiye edilmesi ve hayvan yetiştirilmesi demektir*¹³. Bu tanımdan çıkan sonuca göre, tarım işini belirleyen özellikler *üretme, yetiştirme ve bakım unsurlarıdır*¹⁴. Yargıtay'da

¹⁰ Tarım işine yönelik açıklamalar içeren kanunlardan biri 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunudur. Bu Kanuna göre tarım faaliyeti, "ekim, dikim, bakım, üretim, yetiştirme ve ıslah yollarıyla veya doğrudan doğruya tabiatan istifade etmek suretiyle bitki, orman, hayvan ve su ürünlerinin üretimi, avlanması, avcılar ve yetiştiriciler tarafından muhafazası, taşınması veya bu ürünlerden sair şekilde faydalanmak için faaliyette bulunma" şeklinde ifade edilmiştir. Tarım işine yönelik açıklamalar içeren bir diğer Kanun, 6954 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanunudur. Bu Kanuna göre tarım işleri, "tarla ve bağ, bahçe ziraatı, hayvancılık, ormancılık, ziraat istihsal yetiştirme ve kıymetlendirme gibi faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Mad.1). Tarım işinin tanımlandığı başka bir kanunda, "4753 sayılı "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunudur. Bu Kanunda Çiftçilik (tarım) işleri, "arazide ekim, dikim, bakım ve yetiştirme yolları ile nebat (bitki), hayvan ve hayvan ürünleri istihsalinde bulunmaya veya bu mahsulün yetiştiricileri tarafından işlenip değerlendirilmesidir". Yine bu Kanunda tarım işçisi, "kendisinin veya ailesinin hiç arazisi olmayıp, bir ücret veya devşirilecek semere ve hasılatın bir hissesi mukabilinde devamlı olarak bedenen çalışanlar" olarak tanımlanmaktadır(Madde 2). Gelir Vergisi Kanununda da zirai faaliyetin tanımlandığı görülmektedir. Buna göre zirai faaliyet, "arazide, deniz, göl ve nehirlerde, ekim, dikim, bakım, üretim, yetiştirme ve ıslah yolları ile veyahut doğrudan doğruya tabiatan istifade etmek suretiyle nebat, orman, hayvan, balık ve bunların mahsullerinin istihsalini, avlanmasını, avcılar ve yetiştiricileri tarafından muhafazasını, taşınmasını, satılmasını veya bu mahsullerden sair bir şekilde faydalanılmasını" ifade eder (Mad.52/II).

¹¹ Bu genelgeye göre, orman ve tarım işleri ifadesi arazide, deniz, göl ve nehirlerde ekim, dikim, bakım ve yetiştirme yolu ile bitki, orman, hayvan, balık ve bunların mahsullerinin istihsalini ifade eder. Yargıtayın, bir işin tarım işi sayılıp sayılmayacağı konusunda, Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın genelgesinde yapılan tanımları dikkate aldığı görülmektedir. Ünal NARMANLIOĞLU, *İş Hukuku Ferdî İş İlişkileri I*, B.2, İzmir, 1994, s.69.

¹² Adil İZVEREN-Erol AKI, *İş Hukuku*, C.I, B.1, İzmir, 1999, s.92.

¹³ Bu konuda fazla bilgi için bkz.: İhsan ERKUL, "Türkiye'de Zirai Sektörde İş ve İşçi Bulma Hizmeti", ESADER, C.II, S.2 (Haziran 1966), s.2 vd..

¹⁴ "Bir işin tarım işi sayılabilmesi için üretme, yetiştirme ve bakım ile ilgili bulunması yetmez. İşin aynı zamanda bu sayılanlara çok yakın bir ilişki içinde olması gerekir. Davacının Şeker Fabrikaları A.Ş. nin "Ekin sökme ve mücadele

verdiği kararlarda bu unsurları esas almaktadır. Bu bakımdan üretme, yetiştirme ve bakım unsurları gerçekleştiği için Yargıtay'a göre, hayvan çobanlığı¹⁵, hayvan bakıcılığı¹⁶, fidan dikme, fidanların dibini belleme, çiçek dikme ve bunların otlarını temizleme işleri¹⁷ tarım işleri olduğundan İş Kanunu kapsamında değildir. Yine aynı şekilde tarım işletmesindeki mandıracılık ve süt üretme işleri, tavuk çiftliğindeki kümes bakımı, yumurta toplama, piliç kesimi işleri, tarım işleri olduğundan İş Kanunu kapsamında değildir¹⁸. Halbuki aynı çiftlikteki süt dağıtım kamyon şoförü ve yardımcısı ya da çiftlikte çalışanların yemeğini yapan aşçı tarım işçisi sayılmayacaklardır. Zira yaptıkları iş tarım işi değildir¹⁹.

5'nci maddenin 2'nci bendinde yer alan "Orman talî yolu" ise, Kanunun kabulü sırasında Çalışma Bakanı tarafından Millet Meclisinde ifade edildiği üzere, "orman içinde, orman içersinden kesim mahallinden nakil mahalline giden anayola kadar inen ve

---

çavuşu olduğu anlaşılmaktadır. Pancar ekicilerinin davalı ile yapmış oldukları sözleşmeye uygun biçimde yerine getirip getirmediğini denetlemek davacının görevidir. Bu durumda üretme, yetiştirme ve bakım ile çok yakın bir ilişki içinde çalışmamaktadır. Şu halde dava konusu olan dönemde tarım işçisi sayılması doğru görülmemiştir". Yarg. 9. H.D., T.25.10.1983, E.5105, K.8568(Mustafa ÇENBERCİ, **İş Kanunu Şerhi**, B.6, Ankara, 1986, s.185/1-6.1).

¹⁵ Yarg. 9. H.D., T.02.02.1993, E.1992/6486, K.1993/1070 (Selülöz İş, **Toplu İş Hukuku**, Eğitim Ya.No:8, İzmit, 1993, s.36).

¹⁶ Yarg. 9. H.D., T.29.12.1994, E.1994/14547, K.1994/18657 (TÜHİS, Şubat 1995, s.67).

¹⁷ Yarg. 9. H.D., T.3.4.1979, E.1979/4258, K.1979/4858 (Erdal EGEMEN-Semih TEMİZ, **İş Hukuku Mevzuatı İle İlgili Örnek Kararlar 1967-1991**, İstanbul, 1991, s.11).

¹⁸ Nevzat SEZER, **İş Mevzuatı**, Bursa, 1984, s.11.

işçilerin dışında çok kere o orman bölgesinde bulunan köylüler tarafından, tarım işçileri tarafından, orman köylüsü tarafından yapılan yoldur”. Bu yol, orman içersinde yapılmakta olan orman yolu olmadığı gibi, ormandan geçen ana yol ya da istif mahalline, amenajman merkezinden yönelmiş anakesim yolu da değildir. Ayrıca bu yolun yapımında makine de kullanılmaz²⁰.

Görüldüğü üzere, tarım işleri ile birlikte “Orman talî yolları dahil” denilmek suretiyle, buradaki çalışmalar da tarım işlerinden sayılarak 1475 sayılı Kanunun kapsamı dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte nitelikleri gereği kanunun uygulama alanına alınmasında sakınca görülmeyen tarım işleri niteliğindeki bazı işler ise, 5’inci maddenin (c), (ç) ve (d) bentlerinde gösterilmek suretiyle istisnanın istisnası olarak İş Kanununun kapsamı içersine alınmıştır.

İstisnanın istisnası olarak İş Kanunu kapsamına alınan işlerden birincisi, 5’inci maddenin c bendinde gösterilen “*Tarım sanatları ile tarım aletleri makine ve parçalarının yapıldığı atelye ve fabrikalarda görülen işler*”dir. Görüldüğü üzere, bentte “tarım sanatları” ile “tarım aletleri makine ve parçalarının yapıldığı atelye ve fabrikalarda görülen işler” olmak üzere iki ayrı husustan bahsedilmektedir.

---

¹⁹ Bize yol göstermesi açısından belirtelim ki mad.6’da gösterilen “Sanayiden Sayılan İşler” ve “Ticaretten Sayılan İşler” hiçbir şekilde “Tarım İşleri” olarak kabul edilemeyecektir.

²⁰ Çalışma Bakanının Konuşması. M.M.T.D., T.28.7.1967, B.150, s.3247.

Birinci husus olarak belirtilen tarım sanatları denilince “ziraatten elde edilen maddelerin işletilmesiyle ilgili bulunan işler”in anlaşılması gerekmektedir. Başka bir deyişle tarım sanatları denilince süt, deri, tütün, çay, sebzeçilik, meyvecilik, şarapçılık gibi işler kastedilmektedir²¹. 5’inci maddenin c bendinde belirtilen ikinci husus ile neyin amaçlandığı, üzerinde ayrıca durulmayacak kadar açıktır. Zira bendde sözü edilen tarım aletleri makine ve parçalarının yapıldığı atelye ve fabrikalar tarım işletmesi içersinde olsa bile İş Kanununa bağlı olacaklardır. Örnek vermek gerekirse; bir çiftlikteki tarım aletleri makine ve parçalarının yapıldığı bir marangoz atelyesinin kaynakçısı, ambarcısı, muhasebecisi vd. tarım işçisi sayılmayacakları için bu gibi kimseler İş Kanunu kapsamına gireceklerdir²².

İstisnanın istisnası olarak İş Kanunu kapsamına alınan işlerden ikincisi, 5’inci maddenin ç bendinde gösterilen, “*Tarım işletmelerinde yapılan yapı işleri*”dir. Buna göre, bir yapı işi tarım işletmesi içersinde yapılırsa bile bu iş, İş Kanunu kapsamına girecektir. Tarım işletmesinde yapılacak yapı işleri ise bir ahır, kümes, ikametgâh, lojman inşaaası, bir ormanda yapılan kereste fabrikası gibi işlerdir²³. Bu bendin uygulanışında Kanunun 5’inci maddesinin 7 numaralı bendinin her zaman göz önünde tutulması gerekir.

İstisnanın istisnası olarak İş Kanunu kapsamına alınan işlerden sonuncusu ise, 5’inci maddenin d bendinde gösterilen, “*Halkın*

---

²¹ Yarg. 10. H.D., T.21.12.1973, E.5228, K.380 (SEZER, s.11).

²² Ferit Hakkı SAYMEN, *Türk İş Hukuku Dersleri*, Teksir, İstanbul, 1967, s.229.

²³ ÇENBERCİ, s.184.

*faydalanmasına açık veya işyerlerinin müstemilatı durumunda olan park ve bahçe işleri”*dir. Bu hüküm, yeni İş Kanununu ile getirilen 3008 sayılı İş Kanunu’na göre oldukça farklı bir düzenlemedir. Zira 3008 sayılı İş Kanunu’nda, içtihatlarla belirttiği üzere, bu gibi işler tarım işlerinden sayılmakta, dolayısıyla bu gibi işlerde çalışanlar İş Kanunu kapsamı dışarısında kalmaktaydı. Fıkra içersinde açıkça belirtildiği üzere, istisnanın istisnası olarak her nevi park ve bahçe işlerinin İş Kanunu kapsamına girmesi mümkün değildir. Park ve bahçe işlerinin İş Kanunu kapsamına girebilmesi için park ve bahçenin halkın faydalanmasına açık veya işyerlerinin müstemilatı durumunda olması gerekmektedir. Örneğin; belediye park ve fidanlığında yürütülen park ve bahçe işleri, park ve fidanlığın “halkın faydalanmasına açık olması” dolayısıyla İş Kanunu kapsamına girecektir²⁴. Aynı şekilde şeker fabrikasının park ve bahçesinde yürütülen park ve bahçe işleri de, fabrikanın park ve bahçesinin “işyerinin müstemilatı durumunda bulunması” dolayısıyla İş Kanunu kapsamına girecektir. Halbuki bir kimsenin özel bir bahçesi, parkı veya fidanlığı varsa burada görülen işler tarım işleri sayılacak ve dolayısıyla bu gibi işler İş Kanunu kapsamı dışarısında kalacaktır.

İstisnanın istisnası olarak İş Kanunu kapsamına alınan 5’inci maddenin (c), (ç) ve (d) bentlerinde gösterilen işler, bir kenara bırakılacak olursa, *1475 sayılı İş Kanununun Geçici 4’üncü*

²⁴ Giriş için belirli bir ücretin alınmasının, o yerin “halkın faydalanmasına açık” sayılmasına bir engel teşkil etmemesi gerekir. ÇENBERCİ, s.184.

maddesine göre, tarım işçilerine kanunun asgari ücret başlığını taşıyan 33'üncü maddesinin uygulanabileceği de görülmektedir.

Asgari ücret düzenlemesinin dışında tarım işçilerine yönelik olarak 1475 sayılı *İş Kanununda iş ve işçi bulma hizmetlerinin de düzenlendiği* görülmektedir. Kanunun 85'inci maddesinin ikinci fıkrasında “ancak tarım işlerinde ücretli iş ve işçi bulma aracılığına İş ve İşçi Bulma Kurumu izin verebilir” hükmüne yer verilerek, tarım işlerinde iş ve işçi bulma işleri kolaylaştırılmıştır.

1475 sayılı Kanun hükümlerinin tarım işlerinde uygulanması bu şekilde devam edip giderken 12.4.1989 T., 3528 sayılı Kanunla²⁵ 1475 sayılı Kanuna eklenen ek madde 3 ile “Asgari Ücret” başlığını taşıyan Mad.33 hariç olmak üzere tamamen İş Kanununun uygulaması bakımından kapsam dışı bırakılan tarım işlerine (Orman tâli yolları dahil) yönelik yeni bir istisna daha getirilmiştir. Getirilen bu istisna hükmüne göre; 5'inci madde kapsamında olmaları nedeniyle İş Kanununun uygulama alanı dışında kalan tarım işlerinin (Orman tâli yolları dahil) yapıldığı işyerlerinde çalışan tarım işçilerine kanunun “Ücretin Tanımı” başlığını taşıyan 26, “Ücretin Saklı Kısmı” başlığını taşıyan 28, “Zarar Karşılığı Kesinti” başlığını taşıyan 31 ve “Ücret Kesintisi” başlığını taşıyan 32'nci madde” hükümleri uygulanabilecektir. Amaç şüphesiz Kanunun tamamından olmasa bile,

---

²⁵ R.G., T.20.4.1989, S.20145.

kendilerine uygulama olanağı bulunan bazı hükümlerinden bu gibi işlerde çalışan tarım işçilerinin de yararlandırılmasıdır.

Hemen ekleyelim ki Ek Madde 3'ün 2'nci cümlesinde belirtildiği üzere “Bu maddelere muhalefet halinde ilgililer hakkında muhalefete ilişkin ceza hükümleri tatbik edilir”. Yani aykırı hareket halinde İş Kanununun *Mad.99/A, B (1)*²⁶ ve *107'nci maddelerinde gösterilen cezalar, 108'inci maddede belirtilen* makamca verilebilecektir²⁷.

Son söz olarak belirtmek gerekirse, Yargıtayın da bir kararında belirttiği üzere²⁸, ilke olarak Borçlar Kanununun hizmet akdine ilişkin hükümlerine tabi olan tarım işçilerinin 1475 sayılı Kanunun açıkladığımız bu hükümleri dışında 2821 sayılı Kanun çerçevesinde sendikalaşma hakkından, 2822 sayılı Kanun çerçevesinde toplu iş sözleşmesi ve grev yapma haklarından yararlanabilmesi de mümkündür²⁹. Bu gibi kişiler bunların dışında Sosyal Sigortalar Kanunundan da faydalanmaktadırlar³⁰.

---

²⁶ 99/B (2) de gösterilen “33 üncü maddede belirtilen komisyonunun tespit ettiği asgari ücretleri işçiye ödemeyen veya noksan ödeyen” kimselere verilecek cezaların da asgari ücret konusunda uygulanacağı unutulmamalıdır.

²⁷ Cezalar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.: İhsan ERKUL, **1475 Sayılı İş Kanununun Cezai Hükümlerinin Mahiyeti ve Uygulaması**, Eskişehir, 1999.

²⁸ “1475 sayılı Kanunun 5/2. maddesine göre, tarım işçisi İş Kanuna tabi olmayıp, Borçlar Kanununun hizmet akdini düzenleyen 331 ve müteakip maddelerinde düzenlenen hükümlere tabidir”. Yarg. 13. H.D., T.30.9.1997, E.1997/6937, K.1997/7425 (İşveren Dergisi, C.XXXVI, S.5 (Şubat 1998), s.18.

²⁹ ERKUL, **Türkiye’de...**, s.73 vd..

³⁰ Ayrıca bkz.: “**2925 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu**” (R.G., T.20.10.1983, S.18197); “**2525 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar**

II. ORMAN İŞÇİLERİNİN İŞ KANUNUMUZDAKİ YERİ

1. Genel Olarak:

1475 sayılı İş Kanununda açık olarak “Orman İşçisi” kavramına sadece Geçici 4’üncü maddenin son fıkrasında yer verildiği görülür. Söz konusu edilen Geçici 4’üncü maddenin son fıkrasındaki “Tarım ve orman işçilerinin asgari ücretlerinin tespiti ...” ifadesinden kolayca anlaşılacağı üzere, hizmet akdi ile çalışan her türlü işçi, gemi adamı ve gazetecinin yanında orman işçilerine de asgari ücret açısından İş Kanununun 33’üncü maddesi esaslarından yararlanma olanağı tanınmış bulunmaktadır. Aynı fıkroda ki “Tarım ve Orman İşçileri” ifadesi bize ayrıca şunu göstermektedir ki tarım işçileri ile orman işçileri, İş Kanunu’na göre ayrı gruplara giren işçilerdir. Aksi halde böyle bir ikili ifadenin kanunda kullanılmamış olması gerekirdi.

Uygulamada başlangıçtan bu yana orman işçileri, tarım işçileri kavramı içersinde düşünüldüğü için³¹, İş Kanunu kapsamı dışarısında bırakılmışlardır. Aynı şekilde Sendikalar Kanunumuzda da tarım ve orman işçilerinin 60’ıncı maddeye göre, 1 nolu “Tarım ve Ormancılık, Avcılık ve Balıkçılık” adlı aynı işkolunda örgütlenmeleri gerektiği öngörülmüştür. Zira bu işkolu, çıkarılan İşkolları Tüzüğünde ifade

---

Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik” (R.G., T.18.05.1984, S.18405); “2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu” (R.G., T.20.10.1983, S.18197).

edildiği üzere “tarım ve hayvan yetiştirme, ormancılık ve tomrukçuluk, her türlü teraslama işleri, tarım ve bahçivanlık okulu hizmetleri, avcılık ve av hayvanlarının üretilmesi, balıkçılık, süngercilik ve benzeri su ürünlerinin çıkarılması işleri” ni kapsamı içine alır.

Uygulamadaki durum böyle olmakla beraber, kanımızca faaliyet konuları farklı olan tarım işçileri ile orman işçilerinin birbirinden ayrılmaları gerekmektedir³². Nitekim bu gereklilik, son yıllarda tarım işleri ile ilgili Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın dışında orman işleri ile ilgili Orman İşleri Bakanlığı kurulmasına³³ yol açtığı gibi, Tarım-İş dışında Tarım-İş Sendikaları ile bazı uyumsuzluklara düşülmesine rağmen orman işçilerinin Sendikalar Kanununun kendilerine tanıdığı olanaktan faydalanarak kendi adlarını taşıyan Türkiye Orman İşçileri Sendikası (Orman-İş) gibi³⁴ sendikalar kurmalarına da yol açmıştır. Orman işçilerinin kurdukları sendikaların çabalarıyla İş Mevzuatından faydalanma çabalarına girişilmiş, daha sonra üzerinde durulacağı üzere özellikle Yargıtay kararlarıyla bazı orman işçilerinin 1475 sayılı Kanun kapsamına alınması olanağı sağlanmıştır.

---

³¹ Bkz.: ÇENBERCİ, s.1197; Adil İZVEREN, *İş Hukuku*, Ankara, 1974, s.77.

³² Aynı görüş için bkz.: İZVEREN-AKI, s.92-93, 104.

³³ İZVEREN-AKI, s.93.

³⁴ Bu sendika, 1994'den bu yana Türk-İş Konfederasyonuna bağlı bir sendika olarak faaliyet göstermektedir. Bu konuda bkz.: <http://www.turk-is.org.tr>.

2. Orman İşleri ve Orman İşçisinin Tanımı:

Orman işçilerinin niteliğini ortaya koyabilmek için öncelikle bugüne kadar kanunlarda herhangi bir tanımlama yapılmadan yer almış olan orman işçisinden ne anlaşılmasının gerekeceği konusunu açıkça ortaya koymak gerekir.

1475 sayılı İş Kanununun sadece Geçici 4'üncü maddesinin son fıkrasında yer verilen "Orman İşçisi" kavramından ne anlaşılması gerektiği konusunda Kanunumuzda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte orman işçisini, ülke açısından yeşili ve doğal zenginlikleri korumak ve geliştirmek amacıyla orman işlerinde çalışan kişiler olarak tanımlayabiliriz. Belirtilen amaçla yapılan orman işleri, çok çeşitlidir. Bu çeşitliliğe bağlı olarak orman işçileri de çok çeşitli işlerde görev yaparlar. Yaptıkları işler dikkate alınarak orman işçilerini;

- a). Tarımsal Nitelikteki Ormancılık İşlerini Yürüten Orman İşçileri
- b). Tarımsal Nitelikte Olmayan Ormancılık İşlerini Yürüten Orman İşçileri
- c). Orman Köylüsü Olup Vahidi Fiyatla Çalışan Orman İşçileri

şeklinde üç grup altında inceleyebiliriz³⁵:

---

³⁵ Bkz.: EŞMELİOĞLU, s.123; <http://www.turk-is.org.tr>'den; Fatih AYDEMİR, Türkiye'de Orman İşçilerinin Sorunları, Ankara, s.7, 8; İş Kanunu Mad.5/2.

a) Tarımsal Nitelikteki Ormancılık İşlerini Yürüten Orman İşçileri

Tarımsal nitelikteki ormancılık işlerinin ne gibi işler olduğunu şöyle sıralayabiliriz:

- i. Fidanlık ve ağaçlandırma faaliyetleri,
- ii. Tabii ve suni tensil faaliyetleri,
- iii. Toprak muhafaza ve mera ıslah faaliyetleri,
- iv. Orman imar ve ıslah faaliyetleri,
- v. Tohum toplama faaliyetleri,
- vi. İş Kanunumuzun 5'inci maddesinin 2'nci bendi "Orman talî yolları dahil" diyerek tarım işleri arasına soktuğu orman talî yollarındaki faaliyetler³⁶,
- vii. Ormancılık araştırma faaliyetleri (sulama, dikim, yetiştirme, bakım)³⁷,
- viii. Orman ürünleri istihali faaliyeti

ve benzerleri faaliyetlerdir³⁸.

---

³⁶ "Kaza, orman talî yol inşaatı sırasında olmuştur. İş Kanunu'nun 5.maddesine göre, bu gibi yerlerde meydana gelen olaylarda İş Yasası uygulanamaz". Yarg. Bşk. Kur., T.1.12.1977, E.571, K.571; "Bir yerin talî orman yolu olmadığına ilişkin ve tarafları başka olan kesinleşmiş hüküm, görülmekte olan bir başka davada "kesin hüküm" durumunu oluşturmaya bile o konuda güçlü bir delil niteliğindedir". Yarg. 10. H.D., T.20.2.1978, E.3345, K.1148 (ÇENBERCİ, s.188/13-b,c).

³⁷ "Davacı ... sulama suyu tevzi işlerinde ... çalıştırılmak üzere istihdam edilmiş(tir)... Davacı ancak tarım işçisi olarak kabul edilebileceğinden ...". Yarg. 3. H.D., T.23.10.1978, E.6073, K.6294 (EŞMELİOĞLU, s.147).

Ormancılık işleri ile ilgili bütün bu işler, yukarıda belirtilen tarım işi sayılmayı gerektiren unsurları taşımaktadır. Bu nedenle bu işler, tarım işleri olarak, bu gibi işlerde çalışanlar da “Tarımsal Nitelikteki Ormancılık İşlerini Yürüten Orman İşçileri” olarak nitelendirilmektedir.

Tarımsal nitelikte olan ormancılık işlerini özel sektörde veya kamu sektöründe özellikle Orman Bakanlığı’na bağlı işyerlerinde daimi veya geçici olarak hizmet akdiyle ücretli veya yevmiyeli olarak çalışan orman işçileri gerçekleştirmektedir. Bu işler, tarım işi olarak nitelendirildiği için 1475 sayılı İş Kanununun uygulama alanı dışında kalmaktadır. Ancak hemen ekleyelim ki tarımsal nitelikte olan ormancılık işlerini yürüten orman işçileri, tarım işçileri gibi, İş Kanununun yukarıda değinilen asgari ücret, iş ve işçi bulma hizmeti ve ücrete ilişkin bazı hükümlerinden İş Kanunu kapsamında olan işçiler gibi faydalanırlar.

b) Tarımsal Nitelikte Olmayan Ormancılık İşlerini Yürüten Orman İşçileri

---

³⁸ Bu faaliyetlerin çoğu İş Kanununun tadili için hazırlanan henüz kanunlaşmamış ve kanunlaşması güç görülen yeni bir tasarıda da İş Kanununun uygulanması bakımından tanımdan sayılacak işler arasında gösterilmiştir.

İş Kanunu hükümlerine ve Yargıtay kararlarına göre tarımsal nitelikte olmayan orman işlerini ve bu gibi işlerde çalışanları şöyle sıralayabiliriz:

- i. Orman yangın koruyucu ve orman bekçileri³⁹,
- ii. Orman işletmelerine ait bahçe düzenleme ve bakım işlerine bakan bahçevanlar⁴⁰,
- iii. Orman işyerlerinde personel ve işçiyi getirip götürün araç ve ambulans şoförleri⁴¹,
- iv. Ambar memurları, puantörler, kâtipler, muhasebeciler⁴²,
- v. Ahçı ve yardımcıları⁴³,
- vi. Orman idaresi depolarında depo hizmetlerinde damga, numaraj, istifleme, tasnif gibi işlerde çalışanlar⁴⁴,

---

³⁹ “Uyuşmazlık konusu olan kişiler yangın koruyucu ve bekçileri olup, bu nitelikleriyle tarım işçisi sayılamazlar”. Yarg. 10. H.D., T.27.12.1977, E.1767, K.8090 (EŞMELİOĞLU, s.149). “Tarım işlerini belirleyen asıl özellik, “üretme”, “yetiştirme” ve “bakım” öğelerinin bulunmasıdır. Orman yangın bekçisinin gördüğü görev ise, bu öğeleri kapsamamaktadır. Bu bakımdan da yangın bekçisinin tarım işinde çalışmadığı gözetilmeksizin ...”. Yarg. 10. H.D., T.16.6.1978, E.7786, K.4635; “... yangın koruyucu ve bekçilerinin tarım işçisi sayılmasına yasaca cevaz yoktur”. Yarg. 10. H.D., T.27.12.1977, E.1767, K.8090 (ÇENBERCİ, s.185/1).

⁴⁰ Bkz.: İş Kanunu Mad.5, b.d.

⁴¹ Bir çiftlikte “... şehre taşımak, dağıtmak ve şehirden çiftlik için gerekli malzemeyi almak işlerinde çalışan kamyon şoförü ve ona bu işlerde yardımda bulunan şoför muavini, marangoz atelyesinde araba onarım işlerinde çalışan işçi, ahçılık ve fırıncılık işlerinde çalışan işçiler, atelyede kaynak işlerinde çalışanlar, ölçüm işlerinde çalışanlar, ambar memuru, puantör, kâtip (tarım işyerinde çalışmalarına rağmen) ve muhasebeci tarım işçisi değildirler”. Yarg. 10. H.D., T.21.12.1973, E.5228, K.3820 (EŞMELİOĞLU, s.147); “... üretme ve yetiştirme ile yakın ilişki taşımayan işlerin tarım işi sayılamayacağı ortadadır. Örneğin, personelin işyerine götürülüp getirilmesi için kullanılan araç şoförlerinin gördükleri iş, tarımsal iş şeklinde nitelendirilemez. Bu, ambulans şoförleri için öncelikle böyledir. ...”. Yarg. 10. H.D., T.12.9.1974, E.2397, K.3253 (ÇENBERCİ, s.187/9).

⁴² Bkz.: Bir üstteki dipnot.

⁴³ Bkz.: Bir üstteki dipnot.

⁴⁴ “Orman alanından çıkarılmış tomrukların bir depoda o depoda çalışan işçiler aracılığıyla istiflenme işi, üretme ve yetiştirme süreci tamamlanmış bulunduğu için,

vii. Odacılar⁴⁵,

viii. Halkın faydalanmasına açık veya işyeri müstemilatı durumunda olan park ve bahçe işlerinde, milli parklarda çalışanlar⁴⁶,

ix. Telefon, telsiz kullanılması, yapım ve bakımında çalışanlar,

x. Orman kadastro ve haritacılıkta çalışanlar,

xi. Havai hat, dekoril hattı kurma, koruma ve bunlarla ilgili nakliyat faaliyetlerinde çalışanlar,

xii. Ormancılık, kavakcılık araştırma faaliyetlerinde çalışanlar,

xiii. Orman içinde yol yapımı, bakım ve onarım işlerinde çalışanlar⁴⁷,

xiv. Orman içinde bina yapım, bakım ve onarım işlerinde çalışanlar⁴⁸,

xv. Orman içinde kurulu tamirhane, atölye, fabrika faaliyetleri⁴⁹

---

tarım işi olarak nitelendirilemez". Yarg. 10. H.D., T.29.4.1974, E.2452, K.3458 (ÇENBERCİ, s.186/4).

⁴⁵ "... Davacının odacı ve bekçi olarak çalıştığı anlaşılmasına göre tarım işçisi sayılamaz ..." (EŞMELİOĞLU, s.148).

⁴⁶ İş K. Mad.5 b.d; "Orman işletmesine ait bahçede düzenleme ve bakım işlerine bakan kimse tarım işçisi sayılamaz". Yarg. 10. H.D., T.20.5.1976, E.9206, K.3976 (ÇENBERCİ, s.18513); "Davacının, işyerinin müstemilatı durumunda olan evler arasındaki bahçelerin temizlik işlerinde çalıştırıldığı uyuşmazlık konusu değildir. ...Halkın faydalanmasına açık veya işyerinin müstemilatı durumunda olan park ve bahçe işlerinde çalışanların 1475 sayılı Kanun hükümlerine tabi buldukları ...". Yarg. 9. H.D., T.24.12.1969, E.15607, K.2275 (ÇENBERCİ, s.188/12).

⁴⁷ "... Dava dilekçesinde açıkça davalının grayder şoförü olduğu yazılıdır. ...Grayderin orman talii yollarında kullanılma olasılığı vardır. Eğer durum böyleyse ... 5'inci maddenin 2 numaralı bendi uyarınca grayder şoförünün İş Yasasına bağlı olmadığını kabulü gerekir". Yarg. 13. H.D., T.11.5.1982, E.2855, K.3408 (EŞMELİOĞLU, s.149). Yani aksi halde İş Kanunu kapsamına girecek demektir.

⁴⁸ İş K. Mad.5 b.f; "Dava konusu işyeri, yani (orman içindeki) yapı işi, tarım işi sayılmayan işyeridir. ...". Yarg. 9. H.D., T.6.5.1969, E.891, K.5114 (ÇENBERCİ, s.188/14).

⁴⁹ Bkz.: İş Kanunu, Mad.5, b.c.

gibi hizmetler ve faaliyetlerdir.

Bütün bu işler görüldüğü üzere ormancılık işleri ile ilgili işlerdir. Ancak tarım işlerini oluşturan yukarda değindiğimiz unsurları doğrudan doğruya taşımadıkları için, bütün bu işlerdeki faaliyetleri tarımsal işler olarak kabul etmek mümkün değildir. Bu nedenle bu işleri, “Tarımsal Nitelikte Olmayan Ormancılık İşleri” olarak nitelendirebiliriz.

Tarımsal nitelikte olmayan ormancılık işlerini daimi veya geçici olarak çoğunlukla hizmet akdiyle çalışan orman işçileri gerçekleştirmektedir. Tarımsal nitelikte olmayan ormancılık işleri, tarım işi olmadığı için bu işleri yapan orman işçileri ilke itibariyle 1475 sayılı İş Kanununun uygulama alanına girerler. Gerçekten de yukarda tarımsal nitelikte olmayan ormancılık işleri incelenildiğinde bunlardan “orman işletmelerine ait bahçe düzenleme ve bakım işlerinde, milli parklarda, halkın faydalanmasına açık veya işyeri müstemilatı durumunda olan park ve bahçe işlerinde ve orman içinde bina yapım, bakım ve onarım işlerinde” çalışanların, zaten Kanunun 5’inci maddesine göre, istisnanın istisnası olarak İş Kanun kapsamına girdikleri görülmektedir. Yine aynı şekilde yukarda tarımsal nitelikte olmayan ormancılık işleri arasında sayılan “telefon, telsiz kullanılması, yapım ve bakımı işlerinde, orman kadastro ve haritacılık işlerinde, havai hat, dekoril hattı kurma, koruma ve bunlarla ilgili nakliyat işlerinde, ormancılık, Kavakçılık araştırma işlerinde” çalışanlar da, yaptıkları işlerin tarım işi olmamasından dolayı tarım

işçisi sayılamazlar. Bunların dışında kalan tarımsal nitelikte olmayan ormancılık işlerinde çalışanlar ise, yukarıda dipnotlarla gösterilen çeşitli Yargıtay kararlarında da ifade edildiği üzere, tarım işçisi sayılmadıkları için İş Kanunu kapsamına girmektedirler.

c) Orman Köylüsü Olup Vahidi Fiyatla Çalışan Orman İşçileri

Kavram olarak “Vahidi Fiyatla Çalışma”, birim fiyat anlaşmasına dayanarak yapılan çalışma demektir. Dolayısıyla bu şekilde çalışan orman işçileri ücretlerini tespit olunan birim fiyat üzerinden alırlar⁵⁰. Yaygın olarak vahidi fiyatla çalışma, tarım sektöründe kullanılan “aracılar” gibi⁵¹ faaliyet gösteren aracılara hesabına çalışılarak yapılır. Aracılar genellikle çalışmalarını kontrol ve idare ederler, orman işçisinin ücretini öderler. Bu şekilde çalışan orman işçilerinin çoğunluğu⁵² “Köylü-Orman İşçisi” adlandırabileceğimiz, esas itibarıyla çeşitli şekillerde sahip oldukları orman arazilerinin gelirleriyle iktisadi varlıklarını korumaya çalışan esas işi orman işçiliği olmayıp, gelir yetersizliği nedeniyle kendilerine

---

⁵⁰ Yücel ÇAĞLAR, *Türkiye’de Orman İşçiliği ve Sorunları*, MPM Ya.No:230, Ankara, 1979, s.21.

⁵¹ Hemen belirtelim ki tarım sektöründe İşçi Müteahhidi, Ekip Şefi, İşveren Vekili şeklinde üç tip aracı görülür. Tarım Sektöründe Aracı ve Aracılık konusunda fazla bilgi için bkz.: ERKUL, *Türkiye’de...*, s.83-91.

⁵² Çoğunluk diyoruz, zira aracısız doğrudan doğruya orman işletmesinde vahidi fiyatla çalışan gerçek anlamda orman işçisi de bulunabilir. Bu takdirde “Davacı vahidi fiyat üzerinden ormanda ağaç kesen bir kişi olması nedeniyle tarım işçisidir. Bu bakımdan İş Kanunu’nun 5’inci maddesinin 3’üncü bendi hükmü gereği İş Kanununa tabi bulunmamaktadır”. Yarg. 9. H.D., T.15.11.1976, E.3192, K.7680 (EŞMELİOĞLU, s.147).

bu yolda ek bir gelir sağlamak isteyen orman köylüleridir⁵³. Genellikle Orman Bakanlığı'na bağlı Orman İşletmelerinde geçici olarak görev yaparlar. Aile üyelerinin yardımıyla ve birlikte iş görürler. Köylü-orman işçilerinin iş ilişkileri istisna akdine dayanır. İş ilişkisi hizmet akdine dayanmadığı için de tam anlamıyla 1475 sayılı Kanunun uygulama alanı dışında kalırlar. Dolayısıyla hiçbir şekilde kanun hükümlerinden yararlanabilmeler söz konusu değildir. Bu bakımdan orman işçileri içersinde en mağdur durumda olanların köylü-orman işçileri olduğu söylenilebilir.

SONUÇ

İş Kanunu'nun 5'inci maddesinde Kanunun uygulama alanı dışarısında bırakılan diğer işler gibi, kendine özgü özellikler gösteren tarım işlerine de İş Kanunu hükümleri uygulanmaz. Ayrıca Kanunumuzda tarım işlerinden sayılarak orman talî yollarında yapılan çalışmalar da kapsam dışında bırakılmıştır. Böyle olmakla birlikte, nitelikleri gereği Kanunun uygulama alanına alınmasında sakınca görülmeyen tarım işleri niteliğindeki bazı işlerin ise, 5'inci maddenin (c), (ç) ve (d) bentlerinde gösterilmek suretiyle istisnanın istisnası olarak İş Kanunu kapsamına alındığı görülmektedir. Bunların dışında tarım işçileri İş Kanununun asgari ücret, ücret ve iş ve işçi bulmaya ilişkin bazı hükümleri ile birlikte 2821 sayılı Sendikalar Kanunu, 2822

---

⁵³ Çiftçi-Ziraat İşçisi Olarak Emek Arzı konusunda bkz.: ERKUL, **Türkiye'de...**, s.23-43.

sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu hükümlerinden de yararlanmaktadırlar.

Uygulamada faaliyet konuları farklı olduğu halde orman işçileri de tarım işçileri gibi değerlendirilerek, İş Kanunu kapsamı dışında bırakılmışlardır. Oysa ki bugün çeşitli yargı kararlarıyla ortaya konulduğu gibi, orman işçilerinin tamamı tarım işçisi değildir. Bu bakımdan kanımızca faaliyet konuları farklı olan tarım işçileri ile orman işçilerinin birbirinden ayrılmaları gerekmektedir. Nitekim son yıllarda tarım işleri ile ilgili Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı dışında orman işleri ile ilgili Orman Bakanlığı'nın kurulması, Tarım-İş Sendikası dışında orman işçilerinin Sendikalar Kanununun kendilerine tanıdığı olanaktan yararlanarak kendi adlarını taşıyan Türkiye Orman İşçileri Sendikası gibi sendikalar kurmaları, bu gerekliliğin bir sonucudur.

Orman işçilerinin 1475 sayılı Kanun hükümlerinden yararlanıp yararlanamayacağını belirleyebilmek için çalışma biçimlerinin dikkate alınması gerekir. Orman işçilerinin büyük bir kısmının “Tarımsal Nitelikteki Ormancılık İşleri”nde faaliyet gösterdiği görülür. Bu işler, tarım işi olarak nitelendirildiği için 1475 sayılı İş Kanununun uygulama alanı dışında kalmaktadır. Bu bakımdan bu nitelikteki orman işlerini yürüten orman işçilerinin 1475 sayılı Kanun hükümlerinden yararlanması düşünülemez. Ancak bu işçiler tarım işçileri gibi, İş Kanununun asgari ücret, ücret ve iş ve işçi bulmaya ilişkin bazı hükümlerinden İş Kanunu kapsamında olan işçiler gibi

yararlanırlar. Uygulamada orman işçilerinin bir kısmının ise “Tarımsal Nitelikte Olmayan Ormancılık İşlerinde” faaliyet gösterdiği görülür. Bu işler tarım işi olmadığı için bu işleri yapan orman işçileri ilke itibariyle 1475 sayılı İş Kanununun uygulama alanına girerler. Orman işçileri içerisinde tam anlamıyla 1475 sayılı Kanunun uygulama alanı dışında kalan ve bu nedenle hiçbir şekilde Kanun hükümlerinden yararlanamayan kesim, “Orman Köylüsü Olup Vahidi Fiyatla Çalışan Orman İşçileri”dir.

Görüldüğü üzere, tarım işleri ile orman işleri kendine özgü özellikler gösteren çok farklı tür ve yapıdaki işlerdir. Bu nitelikleri dikkate alınarak tarım işleri ile orman işlerindeki iş ilişkilerinin kendi özelliklerine uygun ortak ve aynı türden toplumsal gereksinimleri kapsayan özel bir kanunla düzenlenmesi gerekmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ÇAĞLAR Yücel, Türkiye’de Orman İşçiliği ve Sorunları, MPM Ya.No:230, Ankara, 1979.

ÇELİK Nuri, İş Hukuku Dersleri, Beta Ya.No:473, Hukuk Dizisi:205, B.14, İstanbul, 1998.

ÇENBERCİ Mustafa, İş Kanunu Şerhi, B.6, Ankara, 1986.

EGEMEN Erdal-TEMİZ Semih, İş Hukuku Mevzuatı İle İlgili Örnek Kararlar 1967-1991, İstanbul, 1991.

ERKUL İhsan, **Türkiye’de Ziraat İşçileri ve Bunlara İlişkin Çalışma Hukuku**, E.İ.T.İ.A. Ya.No:42-16, İstanbul, 1967.

ERKUL İhsan, “**Türkiye’de Zirai Sektörde İş ve İşçi Bulma Hizmeti**”, ESADER, C.II, S.2 (Haziran 1966).

ERKUL İhsan, **1475 Sayılı İş Kanununun Cezai Hükümlerinin Mahiyeti ve Uygulaması**, Eskişehir, 1999.

EŞMELİOĞLU İbrahim, **İş Kanunları ve Mevzuatı**, Ankara, 1986.

İşveren Dergisi, C.XXXVI, S.5 (Şubat 1998).

İZVEREN Adil, **İş Hukuku**, Ankara, 1974.

İZVEREN Adil-AKI Erol, **İş Hukuku**, C.I, B.1, İzmir, 1999.

KARAYALÇIN Murat, “**Türkiye’de Tarım İşçisi, Çalışma Koşulları ve Ücretler**”, Tarımsal İşgücü Sorunları Semineri, MPM Ya.No:99, Ankara, 1971.

KILKIŞ İlknur, “**Tarımda Ücretle Çalışanların Çalışma Sorunları: Tarım İş Yasası’nın Eksikliği**”, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C.III, S.3 (Ocak 1994).

M.M.T.D., D.2, C.XII, T.2, s.497 vd..

M.M.T.D., T.28.7.1967, B.150, s.3247.

NARMANLIOĞLU Ünal, **İş Hukuku Ferdi İş İlişkileri I**, B.2, İzmir, 1994.

SAYMEN Ferit Hakkı, **Türk İş Hukuku Dersleri**, Teksir, İstanbul, 1967.

Selülöz İş, **Toplu İş Hukuku**, Eğitim Ya.No:8, İzmit, 1993.

SEZER Nevzat, **İş Mevzuatı**, Bursa, 1984.

ŞEKER Murat, **Türkiye’de Tarım İşçilerinin Toplumsal Bütünleşmesi**, Değişim Ya., B.1, Ankara, 1986.

TUNA Orhan, “**Tarımda İşçi-İşveren Münasebetleri ve Toplu Sözleşme Tatbikatı**”, MPM Ya.No:99, Tarımsal İşgücü Sorunları Semineri, Ankara, 1971.

TURAN Kamil, **Türk Tarım Toplumunun Sosyal Politika Açısından “Merkez Köyler” Projesinin Uygulama Olanakları**, A.İ.T.İ.A. Ya.No:92, Sosyal Politika ve Sosyal Hukuk Enstitüsü Ya.No:2, Ankara, 1975.

TURAN Kamil, **İş Hukukunun Genel Esasları**, Kamu-İş Ya., Ankara, 1990.

.....<http://www.turk-is.org.tr>’den; AYDEMİR Fatih, **Türkiye’de Orman İşçilerinin Sorunları**, Ankara.

.....**2925 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu** (R.G., T.20.10.1983, S.18197).

.....**2525 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik** (R.G., T.18.05.1984, S.18405).

.....**2926 Sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu** (R.G., T.20.10.1983, S.18197).